

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут інноватики, природокористування
та інфраструктури
Кафедра бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу

БАЛАНЕНКО Юрій Юрійович

Обліково-аналітичне забезпечення корпоративного
управління: теорія і методологія /
Accounting and analytical support of corporate
governance: theory and methodology

спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма – Бізнес-аналітика та управління
інноваційними системами

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ОБАм-21
Ю. Ю. Баланенко

Науковий керівник:
д.е.н. професор Р. Ф. Бруханський

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:
« ____ » _____ 2024 р.

Завідувач кафедри
_____ Р. Ф. Бруханський

ТЕРНОПІЛЬ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	
НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОРПОРАТИВНОГО	
УПРАВЛІННЯ ТА ВІДПОВІДНОСТІ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ	
	6
1.1. Хронологічні аспекти еволюції бухгалтерського обліку в системі корпоративного управління	6
1.2. Позичування корпоративного управління з позицій обліково-аналітичної системи	11
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2	
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПАРАМЕТРИ ОБЛІКОВО-	
АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО	
УПРАВЛІННЯ	
	16
2.1. Специфіка методологічного налаштування облікової системи як елемента корпоративного управління	16
2.2. Обліково-аналітичні засади забезпечення прозорості корпоративного управління	23
2.3. Особливості застосування аналітичного забезпечення корпоративного управління	29
Висновки до розділу 2	34
РОЗДІЛ 3	
МОДЕРНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ТА ВЕКТОРИ	
АДАПТАЦІЇ ДО СВІТОВОЇ ПРАКТИКИ	
	35
3.1. Диференціація впливу міжнародних моделей корпоративного управління на удосконалення облікової практики в Україні	35
3.2. Обґрунтування доцільності обмежень у застосуванні креативних облікових практик у корпоративному управлінні	40
Висновки до розділу 3	44
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	45
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50

ВСТУП

Актуальність теми. Однією із найбільш популярних в сучасній економіці форм ведення бізнесу є корпорація. Корпоративний бізнес ідеально адаптований до сучасної структуризації капіталу і умов глобального підприємництва. Світова практика формує багато рейтингів успішності корпоративного бізнесу, приміром Time виділяє категорії: «Лідери», «Інноватори», «Гіганти», «Першопрохідники», «Підривники». Найбільш показовим є рейтинг за рівнем ринкової капіталізації: 1 – Apple (США); 2 – Microsoft (США); 3 – Saudi Aramco (Саудівська Аравія); 4 – Alphabet (США); 5 – Amazon (США); 6 – NVIDIA (США); 7 – Tesla (США); 8 – Meta Platforms (США); 9 – Berkshire Hathaway (США); 10 – TSMC (Тайвань).

Ефективне ведення корпоративного бізнесу передбачає належний рівень обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління. Сучасний етап облікової практики підтверджує синергію корпоративного управління і системи бухгалтерського обліку, яка є актуальним і багатограним об'єктом досліджень, адже спектр суб'єктів регламентації міжнародних і національних облікових систем активізував процедури удосконалення моделі корпоративної звітності для повернення належного рівня довіри до обліково-аналітичної інформації корпорацій (після кількох гучних корпоративних скандалів) як до надійного джерела даних для прийняття інвестиційних рішень.

Дослідженню проблематики обліково-аналітичного забезпечення системи корпоративного управління в Україні присвячені наукові праці Брадула О.М., Бруханського Р.Ф., Голова С.Ф., Довгаля Ю.Д., Жиглей І.В., Жука В.М., Зоріної О.А., Костюченко В.М., Корягіна М.В., Костирка Р.О., Кузіної Р.В., Легенчука С.Ф., Лоханової Н.О., Куцика П.О., Пилипенка Л.М., Пилипенка О.І., Радіонової Н. Й., Рябініної В.В., Синиці С.М., Царука В.Ю., Ярощука О.В. та ін. науковців.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційного дослідження обрано обґрунтування науково-теоретичних основ і методологічних параметрів обліково-аналітичного забезпечення системи корпоративного управління. Для досягнення поставленої мети окреслено комплекс завдань:

- 1) обґрунтувати науково-теоретичні основи корпоративного управління та специфіку національного і світового рівнів;
- 2) виявити хронологічні закономірності еволюції бухгалтерського обліку в системі корпоративного управління;
- 3) позиціонувати типові параметри корпоративного управління з позицій обліково-аналітичної системи;
- 4) систематизувати організаційно-методичні параметри обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління;
- 5) проаналізувати специфіку методологічного налаштування облікової системи як елемента корпоративного управління;
- 6) обґрунтувати обліково-аналітичні засади забезпечення прозорості корпоративного управління;
- 7) дослідити особливості застосування аналітичного забезпечення корпоративного управління;
- 8) диференціювати вплив класичних міжнародних моделей корпоративного управління на удосконалення облікової практики в Україні;
- 9) обґрунтувати доцільність застосування обмежень у використанні креативних облікових практик у корпоративному управлінні.

Об'єктом дослідження є система обліково-аналітичного забезпечення системи корпоративного управління.

Предметом дослідження окреслено концептуальні, науково-теоретичні, організаційні та методологічні параметри облікової системи як джерела інформаційного забезпечення корпоративного управління.

Методи дослідження. Основними методами проведеного дослідження є елементи теорії корпоративного управління та неінституційної економічної теорії. Застосовано також класичні загальнофілософські та загальнонаукові методи пізнання. Епізодично використано історичний аналіз; класифікаційний аналіз; порівняльний аналіз; діалектичний метод; аналіз і синтез; абстрагування; бібліографічний; методи причинно-наслідкового зв'язку, абстрактно-логічний метод, методи групування, порівняння, теоретичного узагальнення.

Наукова новизна одержаних результатів міститься в ряді теоретичних узагальнень і методологічних пропозицій з уточнення і удосконалення окремих аспектів обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління, а саме щодо позиціонування типових параметрів корпоративного управління з позицій обліково-аналітичної системи; систематизації організаційно-методичних засад і особливостей обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління, зокрема щодо прозорості; обґрунтування доцільності застосування обмежень у використанні креативних облікових практик у корпоративному управлінні.

Практичне значення одержаних результатів. Більшість пропозицій та рекомендацій спрямована на удосконалення системи обліково-інформаційного та аналітичного забезпечення корпоративного управління. Практична реалізація сформованих пропозицій сприятиме мінімізації наявної проблематики у системі корпоративного управління та його обліково-аналітичному забезпеченні.

Апробація результатів дослідження. Частково науково-теоретичні тези, висновки, окремі положення проведеного дослідження апробовано на XIII Національній науково-практичній конференції «Освіта, наука, бізнес, енергетичні технології: сучасний стан, проблеми та перспективи» (м. Тернопіль, ЗУНУ, 31 травня 2024 р.) та XIV Національній науково-практичній конференції «Сучасні аспекти та перспективні напрямки розвитку науки і бізнесу» (м. Тернопіль, ЗУНУ, 14 листопада 2024 року).

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ВІДПОВІДНОСТІ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ

1.1. Хронологічні аспекти еволюції бухгалтерського обліку в системі корпоративного управління

Еволюція бухгалтерського обліку, як і будь-якого іншого економічного елемента, залежить від спектру різноманітних факторів і чинників, які формують його змістове наповнення, концептуальне призначення, технологічну специфіку, функціональні можливості тощо. Одним із таких чинників, а точніше спектром комплексу економічних, юридичних, адміністративних, соціальних, політичних умов, є адаптація бухгалтерського обліку для потреб корпоративного управління, яке принципово відрізняється від традиційних систем управління.

Корпоративне управління у світовій практиці започатковано на певному історичному етапі соціально-економічного розвитку, коли функції управління були відокремлені від власності та виникли такі організаційні форми управління, як акціонерні товариства або корпорація.

Історичний аналіз ролі бухгалтерського обліку в господарській діяльності корпорацій необхідний при розробці нових і вдосконаленні існуючих облікових засобів (елементів, методів, технік, прийомів), які можуть бути використані для підвищення ефективності управління корпоративним підприємством. Система бухгалтерського обліку виявилась дієвою у вирішенні різних корпоративних конфліктів, що виникали в певні історичні періоди.

Обґрунтування необхідності вивчення окремих аспектів бухгалтерського обліку може бути засноване на трьох основних підходах, які можна розкрити з точки зору бухгалтерського забезпечення корпоративного менеджменту:

1) «розуміння минулого» для того, щоб у процесі розвитку бухгалтерської системи корпоративного управління можна було подолати виявлені елементи шахрайської поведінки адміністрацій корпорацій і не допустити їх повторення в

майбутньому. Наприклад, техніка «позабалансове фінансування», використана у Ватикані для уникнення обмежень тогочасного законодавства, або ж попередньо апробовані техніки креативного обліку, використані корпораціями в США за період Великої депресії, також ряд зловживань креативними інструментами бухгалтерського обліку, застосованими корпораціями в Німеччині на початку 20-го століття, можна ідентифікувати у якості типових причин, що призвели до їх банкрутства і, нарешті, дисбалансу фінансового ринку. Таким чином, необхідно розглядати наявні інструменти для виявлення неправильно застосованого або реалізованого маніпулювання обліковими даними. При використанні практики бухгалтерського обліку компаній підхід повинен відповідати правилам, встановленим і розробленим за допомогою проектів і реалізованих стандартів;

2) застосування підходу «контекстуалізації» бухгалтерського обліку як ознаки того, що облікова система розвивається не ізольовано, а у відповідь на конкретне соціально-економічне та політичне середовище. Це доцільно визнати особливо актуальним за умови дослідження бухгалтерського обліку в бізнес-операціях корпорацій 17-го століття – прототипах перших транснаціональних компаній («колоніальних» корпорацій), які були розроблені для збереження контролю над діяльністю акціонерів і виявили, що з цією метою необхідно доручити складання балансу;

3) «новітній позитивізм», заснований на основних постулатах позитивної теорії бухгалтерського обліку, згідно з якою основним завданням бухгалтерської науки є ідентифікація, пояснення і прогнозування облікової практики. На основі аналізу історичних аспектів бухгалтерського забезпечення корпоративного управління можна оцінити сучасні теоретико-методологічні підходи, визначити рівень ефективності їх застосування в існуючих соціально-економічних умовах та спрогнозувати подальший розвиток.

Як стверджує Царук В.Ю., «можна переконливо стверджувати, що облікова (рахівнича) система завжди виступала основним джерелом для прийняття рішень в корпоративних структурах з моменту їх виникнення, як окремого виду суб'єктів господарювання» [33, с. 17].

Варто зазначити, що окремі науковці припускають можливість виникнення структур корпоративного типу ще за часів Стародавньої Греції, значного їх поширення в Італії.

Таблиця 1.1

Хронологічні аспекти еволюції бухгалтерського обліку в системі корпоративного управління

Період	Ідентифікація етапу
Кінець 15-го століття	Започаткування практики діяльності прототипів сучасних корпорацій
Початок 17-го століття – середина 18-го століття	Зародження і еволюція перших структур корпоративного типу («колоніальних»)
Середина 18-го століття – середина 19-го століття	Початок статутних регулювань корпоративних підприємств при формуванні ринку капіталу
Середина 19-го століття – середина 20-го століття	Регламентация звітності державними нормативними актами
Друга половина 20-го століття	Імплементация процедурних аспектів стандартизації бухгалтерського обліку
Кінець 20-го століття – до сучасності	Застосування концепції та принципів гармонізації стандартів бухгалтерського обліку
Після 2010 року	Погоджено підходи до конвергенції облікових систем у глобальному масштабі

Система бухгалтерського обліку корпорацій еволюційно зумовлена безпосередньою пов'язаністю з ідентифікацією, практичною реалізацією та правовим регулюванням корпоративного управління з урахуванням національних особливостей і міжнародної практики. Фактичне поєднання локального та глобального підходів надає унікальності менеджменту сучасної корпоративної специфіки. До локальних чинників відносяться особливості: історичного походження та національного визнання корпорацій; тлумачення природи корпоративних структур; повнота та об'єктивність відображення

параметрів діяльності корпорацій у системі національного права; поширеність і вагомість корпоративних структур в економічних процесах у конкретній країні, середовище функціонування та розвиток корпоративного середовища; ідентифікація суб'єктів корпоративного управління; якість та прозорість корпоративного управління, баланс інтересів суб'єктів корпоративного управління. На цьому тлі домінує тенденція в міжнародній практиці корпоративного управління, яка часом витісняє національну специфіку та національні інтереси. Чим більше світова економіка глобалізується, тим більше повинні бути визначені єдині принципи корпоративного управління в усій ясності та стислості, щоб полегшити побудову бухгалтерської та аналітичної корпоративної системи, яка підтримує злиття бухгалтерського обліку та цілей корпоративного управління.

Корпоративне управління безперечно є характерною домінантою сучасної економіки. Оскільки в різних країнах склався свій історичний вектор і рівень законодавчого регулювання, практичні особливості реалізації та інші чинники, це поняття розуміється і тлумачиться по-різному. Ця ознака є основою для опису типових параметрів обліково-аналітичного забезпечення моделі корпоративного управління. Основний вплив на розвиток системи бухгалтерського обліку при цьому мають особливості, притаманні існуючим моделям корпоративного управління. Різноманітність моделей корпоративного управління визначає, насамперед, специфіку систем управління. Мотивація розрізнення різних моделей корпоративного управління полягає в пошуку найбільш ефективних практик його впровадження. Це є основою для ефективної діяльності корпорацій.

Відповідно до еволюційних векторів розвитку корпорацій на глобальному рівні доцільним є виділення трьох класичних моделей корпоративного управління. До них належать англо-американська, німецька та японська моделі.

В окремих дослідників є й інші пропозиції. Більшість з них є недостатньо обґрунтованими, окрім, приміром, Фернандо А.К., який вказує на доцільність додаткового виокремлення четвертої класичної моделі корпоративного управління – «індійської» [46, с. 56].

Запропонованій Фернандо А.К. індійській моделі дійсно притаманні певні особливості, які відрізняють її від трьох класичних моделей, але, на нашу думку, вони не містять параметрів глобального визнання і спектру відмінностей базових характеристик, на основі яких будуватиметься специфіка корпоративного управління в інших національних економіках.

На думку Царука В.Ю. «не прийнятним є застосування за аналогом і поняття – українська модель корпоративного управління, яку досить часто використовують окремі вітчизняні науковці» [34, с. 35].

Розділяємо позицію Царука В.Ю., що «для характеристики сукупної конфігурації корпоративного управління, реалізованої українськими суб'єктами господарської діяльності, доречно використовувати дефініцію – вітчизняна модель корпоративного управління. Аналогічну конструкцію доцільно ідентифікувати й на рівні інших країн, за окремим виключенням для моделей корпоративного управління, що переважним чином відповідають одній чи кільком класичним моделям» [34, с. 35].

Кузіна Р.В. стверджує, що «підвищення інтересу до збільшення ефективності корпоративного управління відбулося в першу чергу через нещодавні скандали, пов'язані з корпоративним управлінням, скоєні основними корпораціями як «Enron», «Waste Management, Inc.», «Sunbeam Corporation», «Wright and Co», «Xerox Corporation», «MicroStrategy, Inc.», «Lucent Technologies», у Сполучених Штатах і Європі, частина яких призвела до найбільших в історії банкрутств, стали причиною кризи довіри до корпоративного сектору» [16, с. 15].

Проведений моніторинг еволюції бухгалтерського обліку в системі корпоративного управління дозволяє диференціювати спектр етапів, у межах яких прослідковується виникнення принципів особливостей побудови обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління, зокрема: 1) започаткування практики діяльності прототипів сучасних корпорацій; 2) зародження і еволюція перших структур корпоративного типу («колоніальних»); 3) початок статутних регулювань корпоративних підприємств при формуванні

ринку капіталу; 4) регламентація звітності державними нормативними актами; 5) імплементація процедурних аспектів стандартизації бухгалтерського обліку; 6) застосування концепції та принципів гармонізації стандартів бухгалтерського обліку; 8) погодження підходів до конвергенції облікових систем у глобальному масштабі.

1.2. Позичіонування корпоративного управління з позицій обліково-аналітичної системи

Згідно п. 3. ст. 120 Господарського кодексу України «корпорацією визнається договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації» [10].

Таким чином, згідно чинного законодавства України корпорацією доцільно ідентифікувати виключно єдину форму об'єднань підприємств – корпоративну. Однак, окремі вітчизняні вчені, як от Васильчук І.П. [9, с. 207], Павлов В.І., Мишко О.А. [18, с. 47], Посохов І.М. [24, с. 10]), нівелюючи норми законодавства України, ідентифікують категорію «корпорація» у якості синоніма категорії «акціонерне товариство». А от Савінова В.М. відносить до корпорацій ще й товариства з обмеженою та з додатковою відповідальністю [30, с. 25].

Погоджуємось з Царуком В.Ю., який пропонує «з метою усунення термінологічної плутанини щодо використання поняття корпорація внаслідок невідповідності його трактування із цим поняттям в Україні та в інших країнах світу, для позначення об'єкта корпоративного управління використовувати поняття корпоративної структури» [35, с. 94].

Згідно цієї аргументації змістове наповнення категорії корпоративних структур може містити:

1. Корпорації;
2. Господарські товариства;

3. Об'єднання підприємств.

На думку Кузіної Р.В. «одне із найвідоміших визначень корпоративного управління було дано в 1992 році сером Адріаном Кедбері у Звіті з фінансових аспектів управління у Великобританії: Корпоративне управління – це система керівництва і контролю за діяльністю компаній» [16, с. 8].

Тобто, на думку Кузіної Р.В., «корпоративне управління визначається як набір механізмів, у рамках яких функціонує компанія, коли власність відокремлена від управління нею. Головна суть цього поняття – дотримання прозорості, підзвітності, справедливості та відповідальності, що дозволяють компаніям створювати й зберігати довіру до себе інвесторів, акціонерів і суспільства в цілому» [16, с. 8].

Відповідно системи Принципів корпоративного управління ОЕСР «корпоративним управлінням» визначають «систему взаємовідносин між менеджментом компанії, її радою директорів, її акціонерами та іншими заінтересованими особами. Корпоративне управління також визначає структуру, за допомогою якої встановлюються цілі компанії, а також способи досягнення цих цілей і моніторинг результатів діяльності» [25, с. 9].

Важливим є встановлення структури визначення об'єкта корпоративного управління. Проект схематично відображає рис. 1.1.

Рис. 1.1. Структуризація та зв'язки об'єкта корпоративного управління у глобальній і національній площинах

Основою корпоративного управління слід вважати чітке розмежування власності і управління.

Моніторинг результатів досліджень вітчизняних вчених щодо сутності та особливостей корпоративного управління дає підстави стверджувати про значну варіативність його сприйняття, зокрема щодо неправомірного дублювання з терміном «корпоративний менеджмент», який, на нашу думку, доцільно трактувати як систему управління корпоративною структурою.

Погоджуємось з думкою Царука В.Ю., що «систему корпоративного управління не слід плутати з системою управління корпоративною структурою, яке є досить неосязним поняттям, а розробка системи обліково-аналітичного забезпечення якої, враховуючи обсяги діяльності корпоративної структури, фактично означає удосконалення всієї методології бухгалтерського обліку та економічного аналізу» [35, с. 96].

Таблиця 1.2

Порівняння визначальних рис
корпоративного управління і корпоративного менеджменту

Визначальні риси	Корпоративне управління	Корпоративний менеджмент
Мета застосування	Баланс інтересів між учасниками	Максимізація прибутку
Пріоритети застосування	Стратегічна мета	Тактичні завдання
Об'єкти	Система корпоративних відносин	Господарська діяльність
Суб'єкти	Спектр корпоративних органів управління	Менеджмент
Користувачі інформації	Зовнішні	Внутрішні
Виконавці	Рада директорів, стейкхолдери	Менеджери
Прозорість системи	Публічна	Персоналізована

Отже, систему корпоративного управління та систему корпоративного менеджменту розмежують певні параметри, зокрема щодо мети і пріоритетів застосування, об'єктів та суб'єктів, користувачів та виконавців. Це у свою чергу обґрунтовує відмінності обліково-аналітичного забезпечення.

Системи корпоративного управління та корпоративного менеджменту за ієрархією не є підпорядкованими одна одній, оскільки характеризуються різними суб'єктами та об'єктами, проте є інтерактивними з точки зору управлінської складової корпоративної структури та з точки зору реалізації стратегічних цілей. За підтримки підсистеми стратегічного управління проводиться оцінка адекватності обраної корпоративною структурою стратегії інтересам власників і зацікавлених стейкхолдерів, а також оцінка ефективності управління.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Еволюційний аналіз ролі і значення бухгалтерського обліку в діяльності корпорацій необхідний при розробці нових і вдосконаленні існуючих облікових засобів, які можуть використовуватись для підвищення ефективності управління корпоративним підприємством. Облікова система виявилась дієвою у вирішенні різних корпоративних конфліктів, що виникали в певні історичні періоди.

2. Обґрунтування необхідності вивчення окремих аспектів бухгалтерського обліку може бути засноване на трьох основних підходах, які можна розкрити з точки зору бухгалтерського забезпечення корпоративного менеджменту: 1) «розуміння минулого»; 2) «контекстуалізації»; 3) «новітнього позитивізму».

3. Відповідно до еволюційних векторів розвитку корпорацій на глобальному рівні доцільним є виділення трьох класичних моделей корпоративного управління: англо-американська, японська, німецька. Запропонованій Фернандо А.К. індійській моделі дійсно притаманні певні особливості, які відрізняють її від трьох класичних моделей, однак, вони не містять параметрів глобального визнання і спектру відмінностей базових характеристик, на основі яких будуватиметься специфіка корпоративного управління в інших економіках.

4. Моніторинг результатів досліджень вітчизняних вчених щодо сутності та особливостей корпоративного управління дає підстави стверджувати про значну варіативність його сприйняття, зокрема щодо неправомірного дублювання з терміном «корпоративний менеджмент», який, на нашу думку, доцільно трактувати як систему управління корпоративною структурою.

5. Систему корпоративного управління та корпоративного менеджменту розмежовують певні параметри, зокрема щодо мети і пріоритетів застосування, об'єктів та суб'єктів, користувачів та виконавців. Це у свою чергу обґрунтовує відмінності обліково-аналітичного забезпечення.

6. Аналіз варіантів визначення об'єкта корпоративного управління, а саме ідентифікація «корпоративних структури», обґрунтовує необхідність віднесення до його складу певних видів господарських товариств і об'єднань з відповідними критеріями стосовно провадження корпоративного управління.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПАРАМЕРИ ОБЛІКОВО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

2.1. Специфіка методологічного налаштування облікової системи як елемента корпоративного управління

Обґрунтування значення системи корпоративного управління в еволюції системи бухгалтерського обліку вперше були започатковані в 1992 році у «Кодексі Кедбері (Cadbury Code of Best Practice)» [48].

Сучасний етап облікової практики підтверджує синергію корпоративного управління і системи бухгалтерського обліку, яка є багатогранним і актуальним об'єктом досліджень, оскільки спектр суб'єктів регламентації міжнародних і національних облікових систем активізував процедури удосконалення моделі корпоративної звітності для повернення належного рівня довіри до обліково-аналітичної інформації корпорацій як до надійного джерела даних для прийняття інвестиційних рішень.

Однак, Вільямс Дж. і Сімен А. стверджують, що «питання впливу корпоративного управління на поведінку суб'єктів ведення бухгалтерського обліку, ефективність їх роботи, є недостатньо дослідженими» [50, с. 990].

Така ситуація потребує особливої уваги та додаткових досліджень з боку вчених, зокрема, стосовно спектру елементів облікової методології, щодо яких проводиться вибір з наведених у стандартах альтернатив.

Фундаментальною причиною, яка зумовлює потужну критику вченими сфери корпоративного управління чинної системи бухгалтерського обліку, є значна ймовірність застосування зловживань менеджерами і обліковцями корпорацій стосовно вибору альтернативних варіантів відображення в обліку інформації з метою задоволення їх власних інтересів. Такі дії переважно суперечать інтересам стейкхолдерів.

Управління компанією таким чином, тобто через опортунізм, створює моральний ризик у зв'язку з можливою відсутністю етики у виконанні процедур бухгалтерського обліку і формування звітності про результати діяльності внутрішнім і зовнішнім групам стейкхолдерів. Фахівці з корпоративного управління застосовують різні визначення до цих неетичних дій, описуючи як шахрайство, маніпуляції, управління доходами, креативну або агресивну бухгалтерію, яка в кінцевому підсумку є головною причиною втрати прозорості в межах прийнятих стандартів бухгалтерського обліку. Водночас правильно налаштована облікова система в корпоративних структурах слугуватиме засобом забезпечення зворотного зв'язку, який дозволяє сприяти підвищенню ефективності функціонування агентів відповідно до потреб принципала.

Водночас систему корпоративного управління, яка базується на правових та регулятивних заходах, внутрішньому контролі, механізмах розподілу влади та капіталу, а також кон'юнктури товарного ринку та факторів, що впливають на умови функціонування ринку, слід розглядати як одну з детермінант, що впливають на удосконалення системи бухгалтерського обліку, а особливо, системи фінансової звітності, яка повинна відповідати підвищеним вимогам низки інтересів зацікавлених сторін. Чітко розроблена система корпоративного управління, що базується на особливостях корпоративної структури, може зупинити таке маніпулювання обліковими показниками та перетворити систему бухгалтерського обліку на значно надійніший та ефективніший інструмент прийняття управлінських рішень і, отже, служити різним інформаційним інтересам зовнішніх груп зацікавлених сторін.

Значна група дослідників стверджує, що для забезпечення «потрібних» результатів керівники тактичного рівня, які відповідають за організацію корпоративного обліку, використовують креативні та агресивні бухгалтерські технології та концепції управління прибутком. Під «потрібними» результатами у цьому контексті доцільно розуміти не лише практику завищення доходів компанії та вартості активів (як це було зроблено агрохолдингом «МРІЯ»), а й можливість заниження деяких показників, наприклад, заборгованості (як це було

зроблено корпорацією «Енрон»). Після таких дій стейкхолдери не можуть мати підстав для впевненості щодо майбутніх перспектив розвитку компанії.

Найчастіше досягнення таких «потрібних результатів» орієнтоване на задоволення особистих потреб (виконання умов контракту, отримання винагороди, бонусів тощо), що стратегічно не передбачає задоволення інтересів принципала. Таким чином, здійснення таких маніпуляцій з бухгалтерським шахрайством, спрямованих на досягнення короткострокових цілей за рахунок довгострокових перспектив, є одним із прикладів неетичних дій, які не мають відношення до принципів належного корпоративного управління та поступово призводять до втрати довіри до бухгалтерської інформації, зниження професійної компетентності та зменшення чесної бухгалтерської практики.

Щоб знайти реально працюючі шляхи суттєвої мінімізації опортуністичної поведінки агентів за рахунок системи обліку корпоративних структур та просування своїх цілей і інтересів, важливо розкрити сутність понять: 1) «креативний облік»; 2) «агресивний облік»; 3) «управління прибутком».

Креативний облік практикується у використанні корпоративними структурами досить довго, з кінця 20 століття, однак досі не позбувся критики щодо доцільності його застосування. Такий стан справ можна пояснити наявністю певних причин і дискусійних моментів:

- 1) на сучасному етапі не існує однозначного трактування креативного обліку ані в наукових працях вчених, ані у нормативних актах;
- 2) не окреслено його концептуальний статус та чітке позиціонування у системі бухгалтерського обліку;
- 3) не врегульовано правову проблематику законності його застосування;
- 4) не визначено і не закріплено конкретний набір інструментів креативного обліку та варіанти їх поєднання;
- 5) відсутня констатація змістової ідентифікації його місця у функціонуванні обліково-аналітичної системи;
- 6) дискусійним залишається питання його прийнятності (негативний вплив / позитивний вплив).

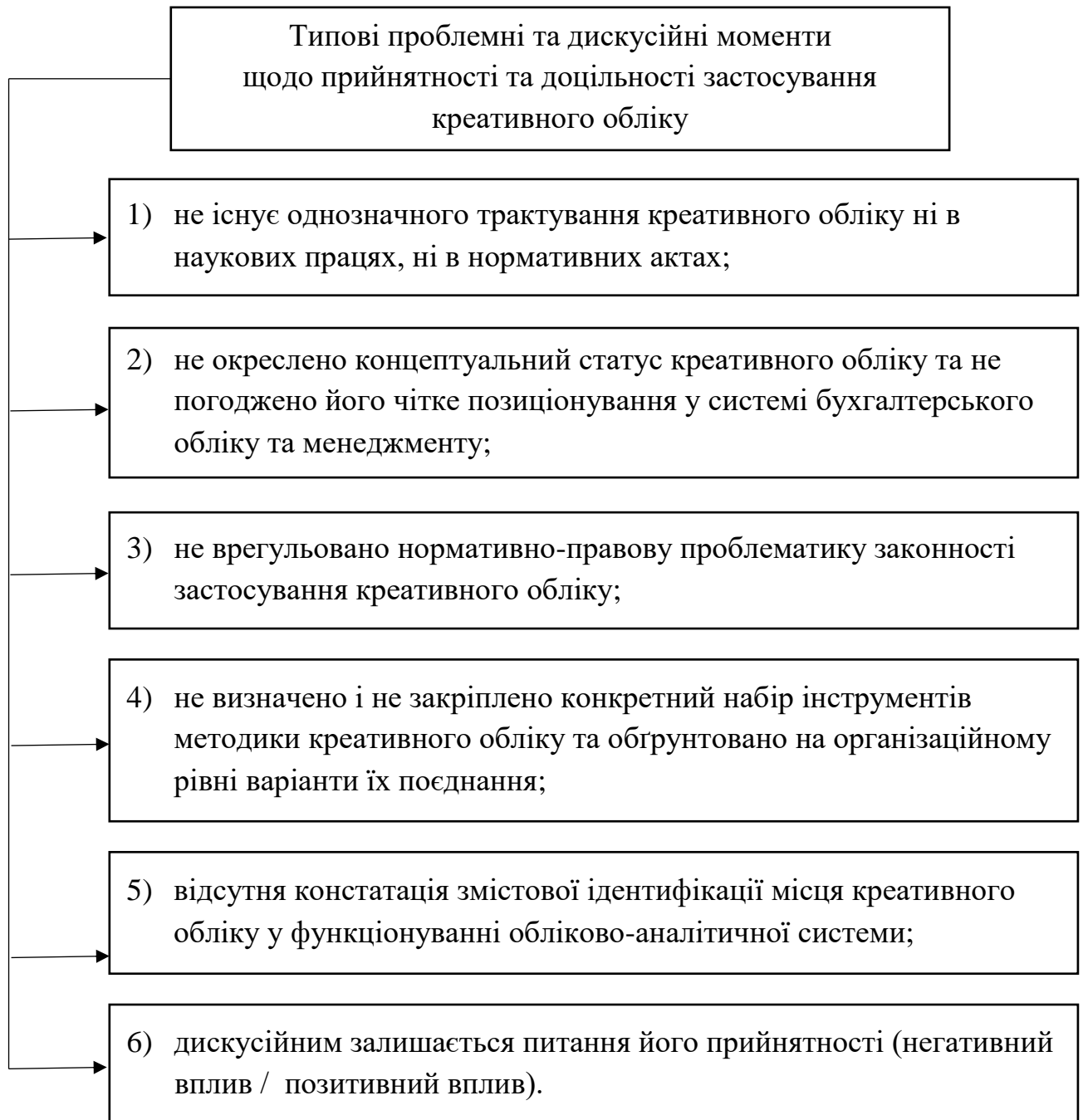

Рис. 2.1. Структуризація типових проблемних і дискусійних моментів щодо прийнятності та доцільності застосування креативного обліку

Креативний облік, хоч і має низку позитивних сторін щодо підвищення інформативності для користувачів облікової інформації, сама можливість її використання агентами у корпораціях шляхом подальшого досягнення власних інтересів стає чинником зниження корпоративної прозорості та, відповідно,

чинником зниження ефективності корпоративного управління, що диктує необхідність пошуку шляхів мінімізації його можливостей.

З цього приводу Царук В.Ю. стверджує, що «в контексті системи корпоративного управління весь креативний облік, незважаючи на його різні види (умовно-креативний, агресивний, інжиніринговий) слід розглядати як негативне явище, яке виникло внаслідок недосконалої побудови чинної системи обліку, тобто це засіб (сукупність способів, прийомів та технік), що дозволяє суб'єктам організації обліку (фінансовим директорам, менеджерам, головним бухгалтерам тощо) в корпоративній структурі використовувати наявні прогалини в системі облікового регулювання (правила, принципи, якісні характеристики) з метою досягнення власних цілей на основі використання креативного мислення та творчих методів облікового відображення, оцінки та формування звітності, що в цілому призводить до введення в оману стейкхолдерів корпоративної структури» [35, с. 40].

Ще одна ідея, яка зазвичай використовується вченими для раціоналізації стратегій маніпулювання обліковими даними в процесі підготовки фінансової звітності, це поняття управління прибутками. Одне з найбільш ранніх вичерпних визначень цього поняття сформулювали Хілі П.М. та Уолен Дж.М., які охарактеризували це як випадок, коли менеджери використовують судження під час підготовки фінансових звітів та організації операцій, щоб спотворити фактичні дані або ввести в оману незалежну сторону щодо основних економічних характеристик фірми або вплинути на виконання умов контракту, які прив'язані до показників, включених до бухгалтерської звітності.

Специфікою цієї концепції, на відміну від креативного бухгалтерського обліку (основна увага якого зосереджена на методах викривлення облікової інформації), є орієнтація на аналіз практик (застосовуваних керівниками та директорами корпоративних структур) коригування показників.

Іншою характеристикою управління прибутками є керівництво подіями та оперативними рішеннями з метою досягнення заданого показника прибутку, що виноситься на додаткові форми фінансової звітності (прогнозні звіти,

інтегрована звітність, інші способи надання облікової інформації). Практика застосування механізмів управління доходами в організаціях призводить до значного зниження прозорості фінансової звітності. Ця прозорість призначена для забезпечення адекватної інформації багатьом зацікавленим сторонам. Крім того, це загалом служить для зменшення рівнів ринку капіталів безпосередньо пов'язана з інформаційними потоками, створеними їхніми учасниками, викривлена фінансова інформація, що надається корпоративними структурами, призводить до ситуації, коли ринки не можуть справедливо оцінити вартість випуску цінних паперів. Як наслідок, ця обставина залишає інвесторів без можливості зробити усвідомлений економічний вибір.

Результати проведених досліджень свідчать, що у більшості випадків використовуються два типові методи по управлінню прибутками:

- 1) метод дискреційних нарахувань;
- 2) метод маніпулювання реальністю економічної ситуації.

Метод дискреційних нарахувань передбачає імплементацію суб'єктами організації бухгалтерського обліку навмисних рішень щодо перерозподілу в часових параметрах обсягів доходів і витрат корпорацій у періоді різних звітних дат за допомогою застосування таких методів як формування резервів щодо кредитних збитків, нівелювання гарантійних витрат, оцінювання запасів при їх вибутті, маніпулювання капіталізацією активів.

Метод маніпулювання реальністю економічної ситуації в корпорації застосовує зміни і коригування результатів господарської діяльності з метою забезпечення адекватності певним вимогам обліково-аналітичного відображення, які сприятимуть досягненню потрібної для менеджерів мети – збільшення або ж зменшення обсягу прибутку.

У якості типового прикладу застосування таких маніпуляцій доцільно визнати альтернативність вибору форм провадження і супроводу господарської операції, як от, приміром, придбання або ж оренда програмного забезпечення, реструктуризація капіталу корпорації тощо.

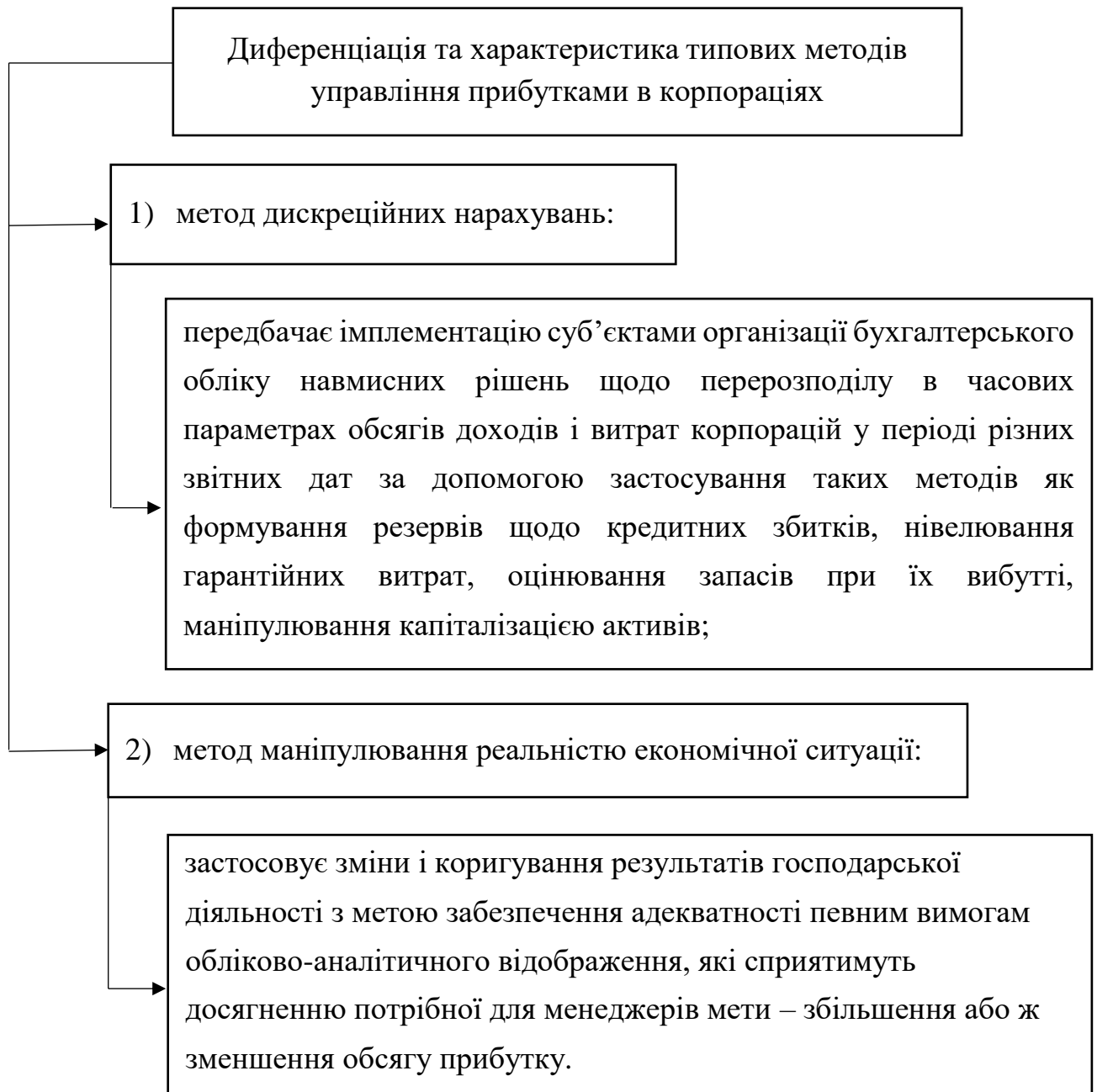

Рис. 2.2. Структуризація та характеристика типових методів управління прибутками в корпораціях із застосуванням креативного обліку

До методики креативного обліку та управління прибутками доцільно в окремих випадках застосовувати інструментарій корпоративного управління для мінімізації негативних наслідків від їхнього застосування (збільшення чисельності зовнішніх членів у складі ради директорів корпорації, активізація діяльності аудиторського комітету тощо).

2.2. Обліково-аналітичні засади забезпечення прозорості корпоративного управління

Однією з концептуальних вимог сучасності до ефективного ведення бізнесу та належного функціонування корпоративного управління є формат «прозорості», який передбачає розкриття інформації щодо діяльності суб'єктів господарювання, зокрема для прийняття рішень уповноваженими суб'єктами. Прозорість у відображенні результатів діяльності корпорації та прийнятті рішень дає змогу різним групам зацікавлених сторін належним чином перевіряти основні дії, притягувати до відповідальності та, крім того, створює необхідні передумови для покращення інвестиційно-фінансового клімату.

За результатами проведених досліджень компанією «Transparency International Ukraine» щодо прозорості даних корпоративної звітності в Україні (зокрема це стосувалось 100 найбільших державних і приватних українських корпоративних структур) розраховано індекси їхньої прозорості.

За одержаними результатами «лише 38 компаній із 100 мають індекс більший 5 балів (з 10 можливих балів), а 30 з проаналізованих компаній мають індекс прозорості – 0. Тобто, біля 60 % всіх проаналізованих компаній не використовують політику прозорості під час здійснення управління. У середньому по аналізованих компаніях індекс прозорості становив 3,1 бала, що є достатньо низьким значенням та свідчить про необхідність підвищення рівня прозорості у вітчизняних компаніях» [49].

Таким чином, незважаючи на міжнародну тенденцію підвищення прозорості корпоративних структур, місцеві фірми можуть бути закритими та непрозорими у своїй діяльності, оскільки декларовані критерії прозорості існують лише на папері та не підтверджуються корпоративною практикою.

Сьогодні забезпечення стейкхолдерів прозорою інформацією є одним із основних принципів належного корпоративного управління, що відповідає сучасним вимогам до етики та ділової поведінки провідних компаній світу. Від розробників кодексів корпоративного управління надходить акцент в тому, що

хоча у існуючих міжнародних моделях регулювання бухгалтерського обліку немає вимог щодо надання повної та достовірної інформації про діяльність адміністрації, їм необхідно мати можливість здійснювати ефективний вплив на менеджерів у структурі корпоративного управління для розкриття принаймні деякої відповідної облікової інформації про їхню власність та потенційну діяльність. Загальний фактор, який впливає на успіх режиму корпоративного управління, запровадженого в організації, стосується того, наскільки ця система буде прозорою для суб'єктів регулювання та зовнішніх сторін.

Стейкхолдери повинні контролювати роботу органів управління корпоративних структур, а принципи повинні володіти інструментами контролю за процесом прийняття рішень агентами. Тому прозорість слід розглядати як один із найважливіших засобів усунення інформаційної асиметрії з-поміж агентів і принципалів (тобто власників, інвесторів, позичальників тощо) та боротьби з опортуністичною поведінкою агентів у корпоративних структурах у задоволенні інтересів принципалів (акціонери, працівники, клієнти, громадськість, інші зацікавлені сторони), що неможливо зробити без належного обсягу облікової інформації належного рівня якості, яку можна отримати лише за умови прозорості в процесі її обробки. Це може дозволити зацікавленим сторонам притягувати агентів до більшої відповідальності за їхні дії та рішення, тим самим підвищуючи ефективність їхньої роботи.

У сучасному світі дуже гостро постала проблема прозорості корпоративного управління. Це також є доказом неможливості повністю вирішити агентську проблему в корпоративних структурах, як показали колишні корпоративні скандали на початку цього століття; і зростаюча складність їх діяльності в рамках економічної глобалізації, що серйозно погіршує можливість визначення того, чи були агенти ефективними в досягненні стратегічних цілей корпоративної структури. Крім економічних факторів, наведених вище, інші соціальні чинники включають підвищення соціальної толерантності через демократизацію суспільства, підвищення обізнаності суспільства щодо соціальних і екологічних проблем, а також кілька техніко-наукових факторів

серед останніх, які спрощують обробку корпоративної інформації, розширення загального доступу до неї для різних категорій зацікавлених осіб та її часткового аналізу в режимі «реального часу».

Необхідність забезпечення вимог щодо прозорості корпоративного управління вперше була обґрунтована в США на початку 1930-х рр., коли американський уряд вирішив встановити норму оприлюднення стейкхолдерам основної інформації щодо стану та результатів діяльності корпорацій для захисту від корпоративних зловживань. Окреме ж інституційне закріплення поняття «корпоративної прозорості» відбулось пізніше.

Одним з перших випадків концептуального обґрунтування необхідності забезпечення та дотримання прозорості фінансових показників корпорацій наведено в 1992 році у «Cadbury Code of Best Practice» (Кодексі Кедбері) [48].

У розділі «Фінансові звіти» Кодексі Кедбері зазначається, що «чим більше діяльність компаній буде прозорою, тим точніше будуть оцінюватися їхні цінні папери» [48, с. 32].

З точки зору майбутнього прогресу бухгалтерського обліку, прозорість є досить важливою, оскільки це один із тих зовнішніх впливів, які, як правило, приймають форму подальшого заохочення для розвитку бухгалтерського обліку як науки. Таким чином, прозорість з'являється, коли сама система стикається з проблемами, як-от під час корпоративних скандалів, і чи є потреба в підвищеній прозорості, стає одним із факторів, що лежать в основі реконструкції поточної системи бухгалтерського обліку, яка до кінця має підвищувати довіру до фінансової звітності корпорацій.

Прозорість є одним із найважливіших компонентів належної системи корпоративного управління в сучасних бізнес-операціях, оскільки вона включена в різні набори принципів корпоративного управління, які, хоч і різні, мають ідентичні погляди щодо важливості забезпечення прозорих операцій між корпоративними структурами.

Загалом розробка цих принципів мотивує генерування концептуальних засад, реалізація яких сприяла б підвищенню якості корпоративного управління.

Таблиця 2.1

Трактування сутності поняття «прозорість корпоративного управління»
у системах кодексів корпоративного управління

Кодекси корпоративного управління	Трактування сутності поняття «прозорість корпоративного управління»
«International corporate governance network» / «Положення про глобальні принципи корпоративного управління» [43, с. 34]	«Підвищення прозорості, розкриття інформації та звітності. Інвестори повинні публічно розкривати свою політику та діяльність щодо управління та звітувати перед бенефіціарами чи клієнтами про те, як вони були здійснені, щоб бути повністю відповідальними за ефективне виконання своїх обов’язків» [43, с. 34]
«Code of corporate governance for publicly listed companies» / «Кодекс корпоративного управління для публічних лістингових компаній» [44]	«Розкриття і прозорість. Компанія повинна розробити політику та процедури корпоративного розкриття інформації, які є практичними та у відповідності до кращих практик та регулятивних очікувань. Компанія повинна забезпечити розкриття матеріальних та звітних нефінансових питань і питань сталого розвитку. Компанія повинна підтримувати комплексний та економічно ефективний канал зв’язку для поширення відповідної інформації. Цей канал має вирішальне значення для прийняття зваженого рішення інвесторами, зацікавленими сторонами та іншими зацікавленими користувачами» [44]
«Corporate governance principles for US listed companies» / «Загальноприйняті принципи корпоративного управління 2.0» [45]	«Важлива прозорість щодо квартальних фінансових результатів. Компанії повинні складати необхідну щоквартальну звітність у більш широкому контексті своєї сформульованої стратегії та надавати прогноз, у разі необхідності, тенденції та показники, які відображають прогрес (або ні) у довгострокових цілях» [45]
«Principles of Corporate Governance» / «Принципи корпоративного управління» [47]	«Точна та прозора фінансова звітність та розкриття інформації. Керівництво несе відповідальність за цілісність системи фінансової звітності компанії та за точну та своєчасну підготовку фінансової звітності компанії та пов’язані з нею розкриття інформації. Відповідальність керівництва полягає у встановленні, підтримці та періодичній оцінці внутрішнього контролю компанії щодо фінансової звітності та контролю та процедур розкриття інформації компанії, включаючи здатність таких контрольних процедур виявляти та стримувати шахрайську діяльність» [47]

У цьому відношенні різні системи принципів корпоративного управління, розроблені організаціями міжнародного характеру для підвищення ефективності корпоративного управління, приділяють значну увагу прозорості як складовій окремого принципу або його окремому елементу. Проте в результаті застосування цих різних принципових систем можна узагальнити, що існує відсутність однаковості щодо того, що має бути розкрито стосовно інформації про прозорість щодо корпоративного управління, контролю за фінансовими результатами, фінансової звітності, іншої звітності та системи корпоративного управління в цілому. Таким чином, ця концепція прозорості в певних системах «принципів корпоративного управління» використовується у більш широкому значенні. Наприклад, у «Положенні про глобальні принципи корпоративного управління» [43] прозорість використовується для опису багатьох різних аспектів діяльності корпоративної структури, зокрема процесу висунення, обрання та оцінки директорів, політичної діяльності та лобювання, системи управління ризиками, тендерних процесів тощо.

У розглянутих системах корпоративного управління використовується концепція прозорості щодо облікових даних та облікової інформації в різних формах і різних типах елементів бухгалтерської звітності та системи корпоративного управління, ефективність якої залежить від ступеня прозорості облікової інформації. Однак жодне чітко визначене поняття «прозорості» не міститься в жодному розглянутому наборі принципів корпоративного управління, але вказується на прямий зв'язок із рівнем якості бухгалтерського обліку, зазначаючи, що прозорість є одним із засобів, який її гарантує.

Варто наголосити, що прозорість і ясність у процесі бухгалтерського обліку є дещо радикальними ідеями на основі конвергентної концепції IAS/IFRS і GAAP US, оскільки ні як елементи базової основи, ні як елементи підвищення якісних характеристик фінансової інформації чи її окремих сегментів вони не розглядаються. Однак, протягом останніх років певна увага була приділена дослідженню прозорості фінансової інформації науковцями в галузі власне бухгалтерського обліку. Відповідно, ідентифікація поняття «прозорості»

становитиме одне з найбільш актуальних питань у сучасних дослідженнях, а саме взаємозв'язок між розумінням поняття прозорості як фактора посилення корпоративного управління та різними структурами бухгалтерського обліку (принципи бухгалтерського обліку та характеристики фінансової інформації, а також роль і функції систем бухгалтерського обліку тощо), удосконалення яких призведе до підвищення рівня прозорості в корпоративних структурах.

Аналіз положень спектру сучасних кодексів корпоративного управління, правил його застосування та належної практики корпоративного управління показав, що на сьогодні немає єдиного загального визначення поняття прозорості в різних стандартах і положеннях корпоративного управління. Водночас, питання щодо забезпечення прозорості діяльності суб'єктів господарювання не вирішено до кінця; таким чином, ця концепція та її зв'язок із пов'язаними концепціями та категоріями бухгалтерського обліку є предметом дослідження в останні роки як з точки зору корпоративного управління, так і з точки зору бухгалтерського обліку. Більшість сучасних способів інституціоналізації корпоративної практики передбачає, що корпоративні структури повинні залишатися прозорими, дотримуючись міжнародно визнаних стандартів бухгалтерського обліку або найкращих практик, які відповідають нормативним вимогам. Прикладами цього можна визнати міжнародні моделі регулювання бухгалтерського обліку IAS/IFRS і GAAP US. У 2010 році розробники цих моделей запропонували конвергентну концептуальну основу для фінансової звітності. Ця концепція матиме чітко визначену та структуровану ієрархію якісних характеристик фінансової інформації, яка буде використовуватися для конкретизації концепції корпоративної прозорості та, отже, ролі системи бухгалтерського обліку в ній.

2.3. Особливості застосування аналітичного забезпечення корпоративного управління

З розширенням популярності корпоративного бізнесу як в Україні, так і у світовому масштабі значна увага приділяється активізації інформаційної підтримки корпоративного управління. Зокрема, йдеться про вдосконалення його аналітичної складової, у взаємозв'язку з розробкою організаційно-технічних процедур впровадження, які вдосконалюють процес прийняття рішень суб'єктами корпоративного управління. Одне з головних завдань, орієнтованих на розвиток і удосконалення, пов'язане з покращенням аналітичної підтримки корпоративного бізнесу в цілому і корпоративного управління зокрема, з урахуванням особливих інформаційних потреб щодо тих, хто його впроваджує, які нещодавно виникли через нові джерела інформації та складне операційне середовище для корпоративних організацій. Повноцінний аналіз необхідний для обґрунтування управлінських рішень на корпоративному рівні щодо якісної підготовки сценаріїв розвитку бізнес-процесів, корпоративного контролю, розподілу ресурсів і результатів, визначення загальних напрямків розвитку структури та підтримки корпоративної репутації. Запровадження досить ефективної та продуктивної системи аналітичного забезпечення корпоративного менеджменту в цілому може мінімізувати інформаційну асиметрію між різними групами стейкхолдерів, а отже, підвищити довіру до менеджменту серед зовнішніх стейкхолдерів.

Сучасна наука виділяє значний спектр проблем і напрямів аналітичного забезпечення корпоративного управління, найбільш важливими з яких є:

- 1) економічний аналіз;
- 2) фінансовий аналіз;
- 3) стратегічний аналіз;
- 4) структурний аналіз;
- 5) динамічний аналіз;
- 6) аналіз ризиків;

- 7) аналіз ресурсного потенціалу;
- 8) аналітика корпоративних прав;
- 9) аналітика корпоративної структури.

Вказана різноманітність свідчить про те, що обґрунтування і розробка належного аналітичного забезпечення системи корпоративного управління є багатограним напрямом наукових досліджень і поєднує цілий спектр можливих аспектів діяльності корпорацій, пов'язаних з різними: 1) джерелами отримання інформації; 2) способами моніторингу інформації; 3) інструментами обробки інформації; 4) варіативністю представлення; 5) методами візуалізації тощо

Рис. 2.3. Структуризація напрямів аналітичного забезпечення системи корпоративного управління

З позицій забезпечення ефективності управління доцільно моніторити взаємодію аналітичної підсистеми механізму управління корпорацією з іншими інформаційними підсистемами.

З цих міркувань, наприклад, Бруханський Р.Ф. пропонує використовувати «корпоративну стратегічну обліково-аналітичну систему» [4, с. 18].

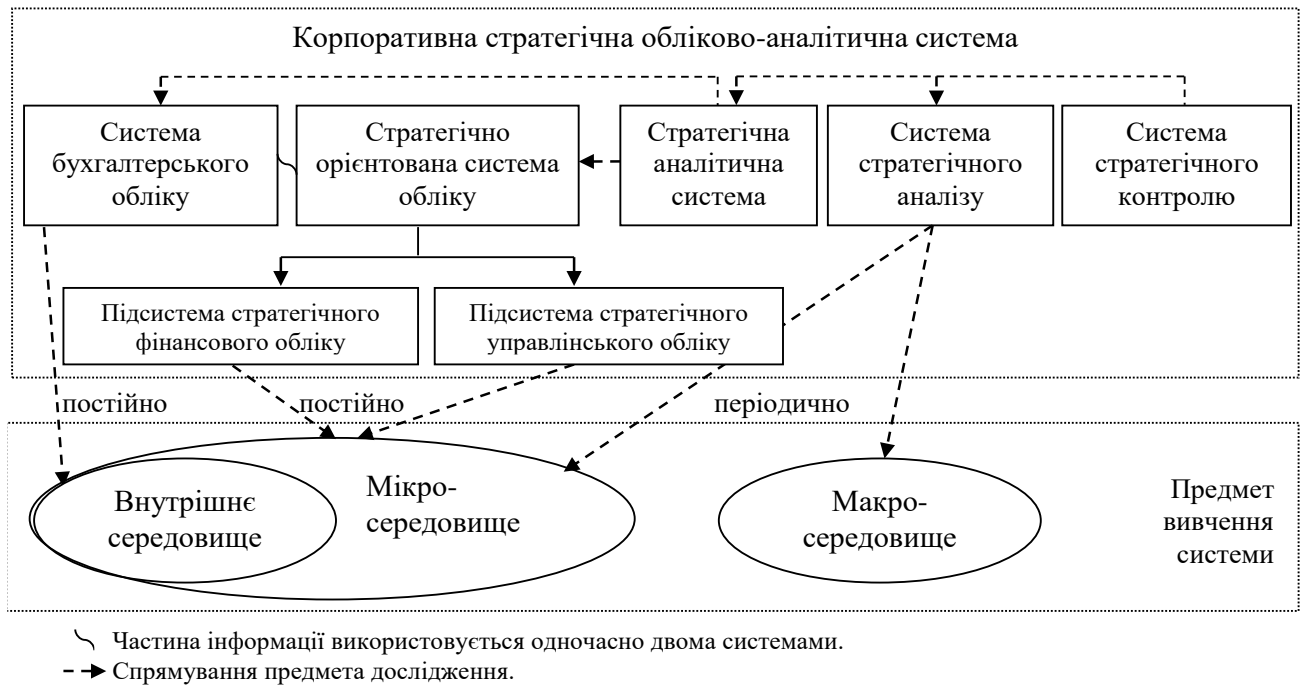

Рис. 2.4. Структура «корпоративної стратегічної обліково-аналітичної системи підприємства» (розробка проф. Бруханського Р.Ф.) [4, с. 18]

Представлена на рис. 2.4 «структура корпоративної стратегічної обліково-аналітичної системи охоплює ті основні елементи, що є основою обліково-аналітичного забезпечення стратегічного менеджменту підприємства, розвитку яких повинна бути приділена основна увага: підсистема стратегічного фінансового обліку, підсистема стратегічного управлінського обліку та стратегічна аналітична система. Запропонована система може бути застосована на великих підприємствах та об'єднаннях підприємств, які використовують сучасні корпоративні інформаційні системи не нижче ERP-класу» [4, с. 18].

В сучасних глобалізаційних умовах розвитку корпоративного бізнесу виникає об'єктивна необхідність врахування і задоволення ще й специфічних інформаційних потреб для суб'єктів корпоративного управління. Це можна пояснити наступним. Для створення ефективної моделі управління корпорацією має бути забезпечений належний рівень прозорості корпорації, що потребує постійного контролю й аналізу роботи представників, які представляють бухгалтерські дані корпорації, оскільки вони можуть проводити таємну діяльність, створюючи таким чином етичний ризик. Методи розголошення

облікової інформації доцільно вважати стратегічним корпоративним засобом спілкування з зацікавленими сторонами, для яких суб'єкти корпоративного управління спроможні проводити аналіз особливостей довгострокового створення корпоративної цінності в корпоративній структурі, з'ясовувати відповідність реалізованої ними політики моніторингу інвесторів тощо.

У цьому контексті як складову аналітичного забезпечення корпоративного управління доцільно виділити аналітичну систему корпоративного управління, яка базується на трьох основних формах аналізу:

- 1) аналіз прозорості звітності корпорації;
- 2) аналіз специфіки корпоративних активів;
- 3) аналіз розкриття додаткової інформації.

Перші два виділені напрямки аналізу спрямовані на запобігання агентурному опортунізму (моральний ризик з боку персоналу суб'єкта бухгалтерського обліку в корпоративній структурі та приховані наміри зовнішніх стейкхолдерів). Вони передбачають сигналізацію агентам (менеджерам або зовнішнім стейкхолдерам) щодо опортунізму під час застосування певної облікової політики в корпоративній структурі. Третій напрямок аналізу полягає в оцінці ефективності створення довгострокової вартості шляхом вивчення формату розкриття додаткової інформації про фінансові та нефінансові досягнення корпоративної структури та відображення її фінансового стану і результатів, а також його роль у діяльності в екологічному та соціальному середовищі, місцевих громадах і суспільстві в цілому. Завдяки аналізу розкриття додаткової інформації щодо діяльності установи досягається покращена підзвітність щодо її структурних підрозділів, зокрема охоплюючи елементи капіталу, які не обов'язково втілені у фінансовій звітності суб'єкта господарювання, такі як людський капітал, природний капітал, інноваційний капітал, інтелектуальний капітал, соціальний капітал, репутаційний капітал.

Імплементация концепції аналітичної системи корпоративного управління у практичну діяльність корпорацій нівелює наявні прогалини в інформаційному забезпеченні суб'єктів корпоративного управління, зробивши його більш

інклюзивним щодо специфічних інформаційних потреб таких суб'єктів та створивши необхідні умови для підвищення корпоративної прозорості та підзвітності. Завдяки аналізу ефективності системи бухгалтерського обліку потенційні керівники корпоративного управління зможуть зменшити опортуністичну управлінську поведінку та зменшити інформаційну асиметрію між внутрішніми та зовнішніми зацікавленими сторонами, тим самим підвищуючи загальну корпоративну прозорість.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Креативний облік, хоч і має низку позитивних сторін щодо підвищення інформативності для користувачів облікової інформації, сама можливість її використання агентами в корпоративних структурах шляхом подальшого досягнення власних інтересів стає чинником зниження корпоративної прозорості та, відповідно, чинником зниження ефективності корпоративного управління, що диктує необхідність пошуку шляхів мінімізації його можливостей.

2. Результати проведених досліджень свідчать, що у більшості випадків використовуються два типові методи по управлінню прибутками: 1) метод дискреційних нарахувань; 2) метод маніпулювання реальністю економічної ситуації. Метод дискреційних нарахувань передбачає імплементацію суб'єктами організації бухгалтерського обліку навмисних рішень щодо перерозподілу в часових параметрах обсягів доходів і витрат корпорацій у періоді різних звітних дат за допомогою застосування таких методів як формування резервів щодо кредитних збитків, нівелювання гарантійних витрат, оцінювання запасів при їх вибутті, маніпулювання капіталізацією активів. Метод маніпулювання реальністю економічної ситуації в корпорації застосовує зміни і коригування результатів господарської діяльності з метою забезпечення адекватності певним вимогам обліково-аналітичного відображення, які сприятимуть досягненню потрібної для менеджерів мети – збільшення або ж зменшення обсягу прибутку.

3. Аналіз положень спектру сучасних кодексів корпоративного управління, правил його застосування та належної практики корпоративного управління показав, що на сьогодні немає єдиного загального визначення поняття прозорості в різних стандартах і положеннях корпоративного управління.

4. Більшість сучасних способів інституціоналізації корпоративної практики передбачає, що корпоративні структури повинні залишатися прозорими, дотримуючись міжнародно визнаних стандартів бухгалтерського обліку або найкращих практик, які відповідають нормативним вимогам. Прикладами цього можна визнати міжнародні моделі регулювання бухгалтерського обліку IAS/IFRS і GAAP US.

РОЗДІЛ 3

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ТА ВЕКТОРИ АДАПТАЦІЇ ДО СВІТОВОЇ ПРАКТИКИ

3.1. Диференціація впливу міжнародних моделей корпоративного управління на удосконалення облікової практики в Україні

Значним фактором, що визначає характер проявів агентської проблеми та систему засобів захисту, які можуть бути застосовані для її вирішення в рамках корпоративної структури, є регламентована в національному масштабі модель корпоративного управління. Крім того, кожна країна має свою специфіку, пов'язану з ідентифікацією корпорацій, ретроспективами їх виникнення та правового регулювання діяльності, роллю суб'єктів корпоративного управління у системі прийняття рішень, культурними цінностями та рівнем розвитку корпоративної сфери. Однак, всі вони мають певні спільні характеристики, які однаково впливають на роботу корпоративних конфігурацій; отже, вони можуть бути зведені в узагальнені моделі залежно від ознак, які беруться за основу їх формування (залежно від структури власності, залежно від національних особливостей, залежно від системи корпоративного контролю, залежно від суб'єктів фінансування тощо). На сьогоднішній день одним із найактуальніших завдань є аналіз впливу існуючих у розвинутих країнах моделей корпоративного контролю на розвиток практики бухгалтерського обліку з урахуванням домінуючих тенденцій еволюції бухгалтерського обліку в Україні та світовій практиці.

Модель корпоративного управління – це певна система управління, що характеризується спільністю сукупності структур корпоративного управління, а також засобів і заходів, що застосовуються ними для вирішення агентського питання. Залежно від того, яка модель корпоративного управління переважає в країні щодо найбільш численних корпоративних структур країни, країну

відносять до тієї чи іншої моделі корпоративного управління. Основною метою, яку ставили перед собою вчені, виділяючи моделі корпоративного управління, був пошук ідеального гомотипу для її реалізації та створення всіх необхідних умов для максимально ефективної діяльності корпоративних структур і досягнення ними встановлених цілей.

Оскільки різні автори та дослідники використовують індивідуальні ознаки для вибору моделей, на сьогоднішній день існує велика кількість підходів до їх класифікації, які неможливо об'єднати в одну класифікацію, оскільки частина з них дублює один одного. Найпоширеніша класифікація моделей корпоративного управління містить: англо-американську, континентальну, японську.

Порівняльна характеристика моделей дозволяє побачити, що відмінність розвивається за рахунок застосування різноманітних вихідних характеристик (параметрів), які провокують появу певних режимів функціонування корпоративних структур та механізмів реалізації корпоративного управління в кожній із моделей: стейкхолдери; форма власності; структура управління тощо. Значною мірою саме від цих вихідних особливостей залежить специфіка бухгалтерського регулювання діяльності корпоративних структур та порядок розкриття ними необхідної інформації.

Якщо ми поглянемо на основні елементи класичних моделей управління корпорацією, то побачимо, що в структурі компанії існує взаємозв'язок між обраною моделлю та ступенем вдосконалення окремих елементів обліково-аналітичної системи. Наприклад, в рамках англо-американської моделі корпоративного управління акціонери компаній вважаються основними зацікавленими сторонами. Щоб задовольнити їхні інформаційні потреби, система фінансового обліку та фінансового аналізу має бути ретельно розроблена щодо обліку корпоративних прав, виплати дивідендів, перспектив розвитку корпоративної структури тощо. Як правило, дрібні акціонери не беруть суттєвої участі в процесах, що відбуваються всередині корпоративної структури щодня, і не володіють доступом до інформації з підсистем управлінського обліку – вони мають доступ лише до інформації, яка надається їм у фінансових звітах.

Отже, першочерговим напрямком розвитку обліково-аналітичної системи корпоративної структури, організованого корпоративного управління за англо-американським зразком має бути вдосконалення системи фінансового обліку, яка повинна забезпечувати формування достовірної та актуальної інформації як для існуючих, так і для потенційних інвесторів.

Якщо ми розглянемо континентальну чи японську моделі корпоративного управління, орієнтовані на інсайдерів, у яких найвпливовіші власники відіграють важливу роль по відношенню до менеджменту, то побачимо зниження випадків опортунізму керівників, але з іншого боку, ми б відзначили концентрацію власності за можливості викривлення показників та формування непрозорої фінансової звітності, формування облікової політики корпоративної структури, що здебільшого відповідатиме їхнім інтересам, а не інтересам міноритарних акціонерів. Оскільки власники в цій моделі мають безперервний доступ до внутрішньої бухгалтерської інформації, корпоративній формі не потрібно готувати фінансову звітність та інші звіти для зовнішніх користувачів, оскільки вони не використовують таку інформацію для прийняття рішень, отже, це стає непотрібним громіздким процесом їх компіляції, спрямованим на створення інформації для статистичних спостережень.

Якщо сьогодні в теорії науковці говорять про існування процесу конвергенції моделей корпоративного управління, і це передбачає їх взаємну координацію, то насправді це призводить до широкого визнання англо-американського типу корпоративного управління та відповідної моделі. Більшість компаній не лише в країнах із перехідною економікою, що розвиваються, а й у розвинених європейських країнах намагаються використовувати фондові інструменти як основну фінансову діяльність. Більш переконливу ситуацію можна помітити, спостерігаючи конвергенцію щодо міжнародних моделей регулювання бухгалтерського обліку, яка практично полягає у вимогах до всіх країн світу привести свої національні системи бухгалтерського обліку у відповідність до однієї з англосаксонських моделей бухгалтерського обліку (GAAP US / IAS). Така ситуація відбувається і в Україні,

тому це необхідно враховувати при вдосконаленні систем обліково-аналітичного забезпечення вітчизняних корпорацій.

Так можна охарактеризувати сьогоднішній момент динаміки розвитку внутрішньої системи корпоративного управління в контексті вдосконалення національної системи обліку (рис. 3.1).

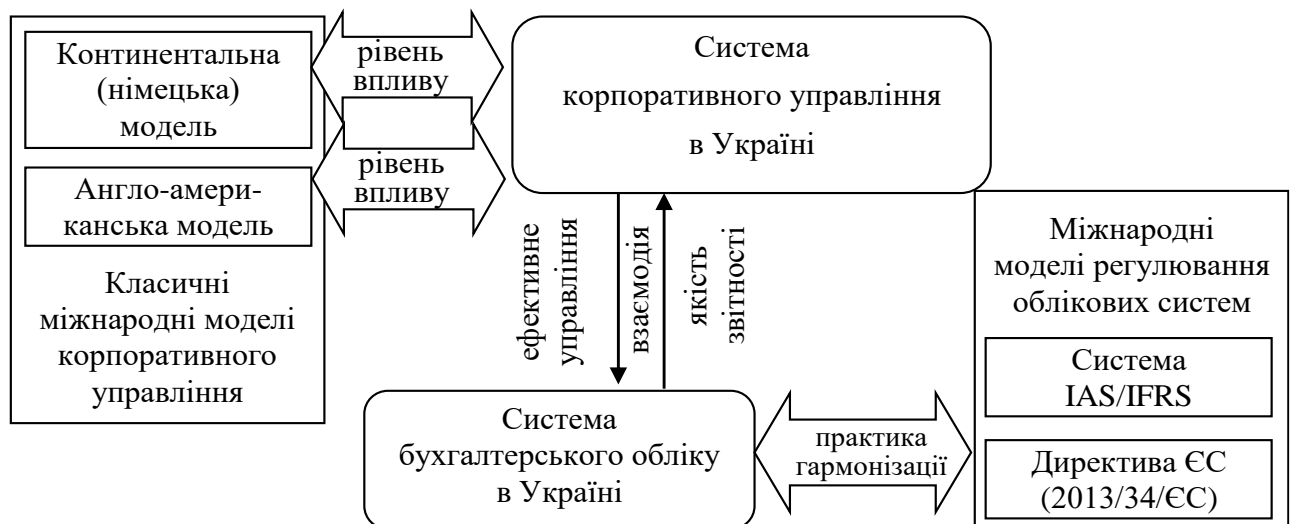

Рис. 3.1. Структурна схема удосконалення корпоративного управління в Україні під впливом модернізації національної облікової системи

У сучасному періоді в Україні сформувалася автентична українська модель корпоративного управління, яка інтегрує англо-американські та континентальні ознаки, але наближається до німецької завдяки чітко вираженим аутсайдерським характеристикам. Із запровадженням НП(С)БО у 1999 році, ми можемо говорити про наближення національної облікової системи до англосаксонської моделі регулювання обліку. Ця ситуація є відображенням часткової невідповідності системи інформаційного забезпечення корпоративного управління потребам суб'єктів корпоративного управління, її доцільно визнати однією з передумов подальшої еволюції та модернізації національної облікової системи для підвищення ефективності корпоративного управління в Україні.

Особливості корпоративного управління в Україні залежать від прийнятої національної моделі корпоративного управління, яка у нас поєднує риси англо-

американської та континентальної моделей, відповідно удосконалення облікової системи в Україні повинно розглядатись в контексті взаємодії інсайдерських та аутсайдерських запитів щодо вирішення агентської проблематики.

Імплементация зарубіжних елементів у дану модель бухгалтерського обліку органічно показало, що порівняння провідних практик у питаннях вдосконалення системи бухгалтерського обліку в країнах, де національна система бухгалтерського обліку базується на англо-американській моделі, буде вирішальним (формування облікової політики, використання креативної бухгалтерії, розробка інтегрованих систем звітності для зовнішніх користувачів, застосування інтегрованої звітності та ін.).

Внутрішні параметри національної моделі корпоративного управління, враховуючи інсайдерські характеристики, можуть бути реалізовані шляхом вдосконалення інформаційного забезпечення обмеженої кількості власників, які контролюють корпоративну структуру, шляхом розробки облікової політики, яка б задовольняла її інтереси; удосконалення системи управлінських звітів з питань корпоративного управління; розширення функціональних параметрів аналізу ефективності та соціальності корпоративного управління.

Одним із кардинально важливих напрямів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління в Україні доцільно визнати імплементацию стратегічного обліку.

3.2. Обґрунтування доцільності обмежень у застосуванні креативних облікових практик у корпоративному управлінні

Останніми десятиліттями принципово загострилося питання застосування креативних бухгалтерських практик, оскільки корпоративна звітність стала дедалі більше відрізнятися від реальності, і, як наслідок, поступово зростає недовіра до бухгалтерської інформації як основи прийняття рішень. Основною причиною стали корпоративні скандали, пов'язані з здійсненням бухгалтерських маніпуляцій і шахрайств. У системі бухгалтерського обліку в межах англосаксонської моделі корпоративного управління будь-які дебати на тему маніпулювання бухгалтерським обліком і застосування шахрайств є вічною темою для обговорення представників суспільної думки. Не звертаючи уваги на те, що більшість корпоративних скандалів зафіксовані у США, криза довіри до облікової системи, заснованої на міжнародних моделях регулювання бухгалтерського обліку (IAS/IFRS, GAAP US), вийшла далеко за межі однієї країни, оскільки сьогодні англосаксонська модель корпоративного управління або окремих його елементів поширена в багатьох країнах світу, зокрема в Україні. Це тягне за собою необхідність знайти шляхи, за допомогою яких управлінський опортунізм можна мінімізувати в корпоративних структурах, заснованих на застосуванні креативних методів бухгалтерського обліку, щоб це могло загалом сприяти поверненню довіри до бухгалтерського обліку як до надійного джерела для створення економічної інформації.

Аналіз підходів вітчизняних вчених до вирішення зазначеної проблеми дав змогу виявити, що в більшості випадків науковці пропонують узагальнені способи усунення можливості використання креативних бухгалтерських практик без належного аналізу їх типів, індивідуальності, компонент та інструментів для їх вирішення. Такі шляхи можуть бути застосовані не тільки для безпосереднього подолання цієї проблеми, а й загалом стосуються вдосконалення системи бухгалтерського обліку будь-якого підприємства. Це в свою чергу не дозволяє максимально ефективно мінімізувати застосування креативного обліку.

Таблиця 3.1

Інструментарій мінімізації застосування креативних облікових практик
у корпоративному управлінні

Спектр інструментів	За стандартами бухгалтерського обліку		За суміжними необліковими стандартами	
	Стандартне рішення	Альтернативне рішення	Відсутність регламенту	Позаобліковий підхід
Інструменти, реалізовані корпоративним управлінням	Зовнішній аудит Внутрішній аудит	Ротація у раді директорів Зміни в аудиторському комітеті	Започаткування роботи незалежного аудиторського комітету з акцентами на поєднання зовнішнього і внутрішнього аудиту	
	Реалізація принципів корпоративної етики як мотиватора і гаранта справедливих корпоративних відносин			
Інструменти, реалізовані обліковою системою	Принципи бухгалтерського обліку згідно чинних НП(С)БО	Якість облікової інформації для опрацювання альтернатив	Облікове відображення згідно методу аналогії	Повний опис необхідної інформації
	Дотримання основ ділової етики та корпоративної толерантності співробітниками бухгалтерії			

Серед типових характеристик сутності та функціональності креативних облікових практик як елемента системи корпоративного управління доцільно виділити з особливим наголосом – негативні наслідки використання креативних облікових практик, які в основному зводяться до введення в оману переважної більшості користувачів корпоративної звітності, ділові інтереси яких не кореспондують з інтересами суб'єктів генерування інформації.

Маніпулювання обліковою інформацією застосовують, переважно, для: уникнення банкрутства; збільшення презентабельності балансу; наголосу на

успішності бізнесу; збільшення обсягу відображення прибутку; представлення позитивної динаміки зростання прибутку; оптимізації структури витрат; зниження розрахунку податків; максимізації винагород керівному складу; необґрунтованого залучення кредитів; заохочення інвесторів тощо.

У таблиці 3.1 представлено логічну схему матричної класифікації напрямів мінімізації креативних облікових практик в корпоративному управлінні, яка створює можливості для систематизації всіх можливих варіантів мінімізації, оперуючи співвідношенням з переліком конкретних елементів облікової системи та спектром інструментів, використовуваних для їхньої реалізації.

Креативні облікові практики здебільшого можуть проводитися в рамках стандартів бухгалтерського обліку (національних/міжнародних), де визнається два основних типи, пов'язані з порушеннями питань, визначених стандартами, та зловживаннями в процесі головування над альтернативами вибору в рамках існуючих стандартів бухгалтерського обліку. Правила бухгалтерського обліку передбачають чіткі рекомендації, дотримання яких суб'єктом бухгалтерського обліку закріплено в стандартах бухгалтерського обліку, які не вимагають їх професійного тлумачення, а є прямою інструкцією до дії.

Альтернативи бухгалтерського обліку є частиною системи стандартів бухгалтерського обліку з доступними варіантами, з яких суб'єкт або організація, що їх застосовує, може вибрати на основі структури своєї компанії та керуючись професійним судженням.

Суб'єкти бухгалтерського обліку в структурі корпорацій зазвичай застосовують спектр форм контролю, в тому числі внутрішній і зовнішній, у вигляді аудиту корпоративної звітності, що проводиться під контролем та за участю аудиторського комітету. Такий комітет має нести відповідальність за підтримку потоку комунікацій між зовнішніми аудиторами та радою директорів корпорації, її зовнішніми зацікавленими сторонами, а також перевіряти ефективність довіри до внутрішнього та зовнішнього аудиту корпоративної звітності. Ефективність виконання цієї наглядкової функції вимірюється незалежністю, тобто відносинами між членами цього комітету, які не пов'язані з

членами корпорації. При цьому доцільно визначати низку інструментів системи корпоративного управління, які можуть бути використані в корпоративних структурах при виборі облікових альтернатив залежно від характеристик структури та моделі корпоративного управління. Значна кількість інструментів корпоративного управління для альтернатив бухгалтерського обліку зумовлена розглядом їх як найбільш «вузьких» частин існуючої системи бухгалтерського обліку, що потребує диференційованого розгляду.

Основні стратегії, пов'язані зі зменшенням креативного бухгалтерського обліку в корпораціях, показують, що шляхом посилення організаційних аспектів їх функціонування можна усунути всі можливості для будь-яких учасників усередині та навколо корпорації для процесу спотворення облікової інформації. Такі організаційні нововведення в діяльності корпорацій повинні слідувати за відповідними рішеннями на рівні її вищого керівництва та переглянутою загальнокорпоративною політикою щодо залучення капіталу.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. У сучасному періоді в Україні сформувалася автентична українська модель корпоративного управління, яка інтегрує англо-американські та континентальні ознаки, але наближається до німецької завдяки чітко вираженим аутсайдерським характеристикам. Із запровадженням НП(С)БО, можна говорити про наближення національної облікової системи до англосаксонської моделі регулювання обліку. Ця ситуація є відображенням часткової невідповідності системи інформаційного забезпечення корпоративного управління потребам суб'єктів корпоративного управління, її доцільно визнати однією з передумов подальшої еволюції та модернізації національної облікової системи для підвищення ефективності корпоративного управління в Україні.

2. Внутрішні параметри національної моделі корпоративного управління, враховуючи інсайдерські характеристики, можуть бути реалізовані шляхом вдосконалення інформаційного забезпечення обмеженої кількості власників, які контролюють корпоративну структуру, шляхом розробки облікової політики, яка б задовольняла її інтереси; удосконалення системи управлінських звітів з питань корпоративного управління; розширення функціональних параметрів аналізу ефективності та соціальності корпоративного управління.

3. У таблиці 3.1 представлено логічну схему матричної класифікації напрямів мінімізації креативних облікових практик в корпоративному управлінні, яка створює можливості для систематизації всіх можливих варіантів мінімізації, оперуючи співвідношенням з переліком конкретних елементів облікової системи та спектром інструментів, використовуваних для їхньої реалізації.

4. Основні стратегії, пов'язані зі зменшенням креативного бухгалтерського обліку в корпораціях, показують, що шляхом посилення організаційних аспектів їх функціонування можна усунути всі можливості для будь-яких учасників усередині та навколо корпорації для процесу спотворення облікової інформації. Такі організаційні нововведення в діяльності корпорацій повинні слідувати за відповідними рішеннями на рівні її вищого керівництва та переглянутою загальнокорпоративною політикою щодо залучення капіталу.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Облікова система корпорацій еволюційно зумовлена ідентифікацією, практичною реалізацією та правовим регулюванням корпоративного управління з урахуванням національних особливостей і міжнародної практики. Фактичне поєднання локального та глобального підходів надає унікальності менеджменту сучасної корпоративної специфіки. До локальних чинників доцільно віднести особливості історичного походження та національного визнання корпорацій; тлумачення природи корпоративних структур; повноту та об'єктивність відображення параметрів діяльності корпорацій у системі національного права; поширеність і вагомість корпоративних структур в економічних процесах у конкретній країні, стан та розвиток корпоративного середовища; ідентифікацію суб'єктів корпоративного управління; якість та прозорість корпоративного управління, баланс інтересів суб'єктів корпоративного управління. На цьому тлі домінує тенденція в міжнародній практиці корпоративного управління, яка часом витісняє національну специфіку та національні інтереси. Чим більше світова економіка глобалізується, тим більше повинні бути визначені єдині принципи корпоративного управління, щоб полегшити побудову бухгалтерської та аналітичної корпоративної системи, яка підтримує адаптацію бухгалтерського обліку до цілей і потреб корпоративного управління.

2. Проведений моніторинг еволюції бухгалтерського обліку в системі корпоративного управління дозволяє диференціювати спектр етапів, у межах яких прослідковується виникнення специфіки побудови обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління: зародження практики діяльності прототипів сучасних корпорацій; еволюція перших структур корпоративного типу; початок статутних регулювань корпоративних підприємств; регламентація звітності державними нормативними актами; імплементація процедурних аспектів стандартизації бухгалтерського обліку; застосування концепції та принципів гармонізації стандартів бухгалтерського обліку; погодження підходів до конвергенції облікових систем у глобальному масштабі.

3. Сучасний етап облікової практики підтверджує синергію корпоративного управління і системи бухгалтерського обліку, яка є багатогранним і актуальним об'єктом досліджень, оскільки спектр суб'єктів регламентації міжнародних і національних облікових систем активізував процедури удосконалення моделі корпоративної звітності для повернення належного рівня довіри до обліково-аналітичної інформації корпорацій як до надійного джерела даних для прийняття інвестиційних рішень.

4. Фундаментальною причиною, яка зумовлює потужну критику вченими сфери корпоративного управління чинної системи бухгалтерського обліку, є значна ймовірність застосування зловживань менеджерами і обліковцями корпорацій стосовно вибору альтернативних варіантів відображення в обліку інформації з метою задоволення їх власних інтересів. Такі дії переважно суперечать інтересам стейкхолдерів.

5. Систему корпоративного управління, яка базується на правових та регулятивних заходах, внутрішньому контролі, механізмах розподілу влади та капіталу, а також кон'юнктури ринку та факторів, що впливають на умови його функціонування, слід розглядати як одну з детермінант, що впливають на удосконалення системи бухгалтерського обліку, а особливо, системи фінансової звітності, яка повинна відповідати підвищеним вимогам низки інтересів зацікавлених сторін. Чітко розроблена система корпоративного управління, що базується на особливостях корпоративної структури, може зупинити маніпулювання обліковими показниками та перетворити систему бухгалтерського обліку на значно надійніший та ефективніший інструмент прийняття управлінських рішень і, отже, служити різним інформаційним інтересам зовнішніх груп зацікавлених сторін.

6. Практика діяльності корпорацій в Україні доводить, що для забезпечення «потрібних» результатів керівники тактичного рівня, які відповідають за організацію корпоративного обліку, використовують креативні та агресивні бухгалтерські технології та концепції управління прибутком. Під «потрібними» результатами у цьому контексті доцільно розуміти не лише практику завищення

доходів компанії та вартості активів (як це було зроблено агрохолдингом «Мрія»), а й можливість заниження деяких показників, наприклад, заборгованості (як це було зроблено корпорацією «Енрон»). Після таких дій стейкхолдери не можуть мати підстав для впевненості щодо майбутніх перспектив розвитку компанії.

7. Креативний облік, хоч і має низку позитивних сторін щодо підвищення інформативності для користувачів облікової інформації, сама можливість її використання агентами в корпоративних структурах шляхом подальшого досягнення власних інтересів стає чинником зниження корпоративної прозорості та, відповідно, чинником зниження ефективності корпоративного управління, що диктує необхідність пошуку шляхів мінімізації його можливостей.

8. Креативний облік практикується у використанні корпоративними структурами досить довго, з кінця 20 століття, однак досі не позбувся критики щодо доцільності його застосування. Такий стан справ можна пояснити наявністю певних причин і дискусійних моментів: 1) на сучасному етапі не існує однозначного трактування креативного обліку ані в наукових працях вчених, ані у нормативних актах; 2) не окреслено його концептуальний статус та чітке позиціонування у системі бухгалтерського обліку; 3) не врегульовано правову проблематику законності його застосування; 4) не визначено і не закріплено конкретний набір інструментів креативного обліку та варіанти їх поєднання; 5) відсутня констатація змістової ідентифікації його місця у функціонуванні обліково-аналітичної системи; 6) дискусійним залишається питання його прийнятності (негативний вплив / позитивний вплив).

9. Результати проведених досліджень свідчать, що у більшості випадків використовуються 2 типові методи управління прибутками: метод дискреційних нарахунків; метод маніпулювання реальністю економічної ситуації.

10. Однією з концептуальних вимог сучасності до ефективного ведення бізнесу та належного функціонування корпоративного управління є формат «прозорості», який передбачає розкриття інформації про діяльність суб'єктів господарювання, зокрема для прийняття рішень уповноваженими суб'єктами.

Прозорість у відображенні результатів діяльності корпорації та прийняті рішень дає змогу різним групам зацікавлених сторін належним чином перевіряти основні дії, притягувати до відповідальності та, крім того, створює необхідні передумови для покращення інвестиційно-фінансового клімату.

11. Прозорість і ясність у процесі бухгалтерського обліку є дещо радикальними ідеями на основі конвергентної концепції IAS/IFRS і GAAP US, оскільки ні як елементи базової основи, ні як елементи підвищення якісних характеристик фінансової інформації чи її окремих сегментів вони не розглядаються. Однак, протягом останніх років певна увага була приділена дослідженню прозорості фінансової інформації науковцями в галузі власне бухгалтерського обліку. Відповідно, ідентифікація поняття «прозорості» становитиме одне з найбільш актуальних питань у сучасних дослідженнях, а саме взаємозв'язок між розумінням поняття прозорості як фактора посилення корпоративного управління та різними структурами бухгалтерського обліку (принципи бухгалтерського обліку та характеристики фінансової інформації, а також роль і функції систем бухгалтерського обліку тощо), удосконалення яких призведе до підвищення рівня прозорості у корпораціях.

12. Як складову аналітичного забезпечення корпоративного управління доцільно виділити аналітичну систему корпоративного управління, яка базується на трьох основних формах аналізу: 1) аналіз прозорості звітності корпорації; 2) аналіз специфіки корпоративних активів; 3) аналіз розкриття додаткової інформації.

13. Імплементация концепції аналітичної системи корпоративного управління у практичну діяльність корпорацій нівелює наявні прогалини в інформаційному забезпеченні суб'єктів корпоративного управління, зробивши його більш інклюзивним щодо специфічних інформаційних потреб таких суб'єктів та створивши необхідні умови для підвищення корпоративної прозорості та підзвітності. Завдяки аналізу ефективності системи бухгалтерського обліку потенційні керівники корпоративного управління зможуть зменшити опортуністичну управлінську поведінку та зменшити інформаційну асиметрію

між внутрішніми та зовнішніми зацікавленими сторонами, тим самим підвищуючи загальну корпоративну прозорість.

14. Особливості корпоративного управління в Україні залежать від прийнятої національної моделі корпоративного управління, яка у нас поєднує риси англо-американської та континентальної моделей, відповідно удосконалення облікової системи в Україні повинно розглядатись в контексті взаємодії інсайдерських та аутсайдерських запитів щодо вирішення агентської проблематики.

15. Серед типових характеристик сутності та функціональності креативних облікових практик як елемента системи корпоративного управління доцільно виділити з особливим наголосом – негативні наслідки використання креативних облікових практик, які в основному зводяться до введення в оману переважної більшості користувачів корпоративної звітності, ділові інтереси яких не співпадають з інтересами суб'єктів генерування інформації. Маніпулювання обліковою інформацією застосовують, переважно, для: уникнення банкрутства; збільшення презентабельності балансу; наголосу на успішності бізнесу; збільшення обсягу відображення прибутку; представлення позитивної динаміки зростання прибутку; оптимізації структури витрат; заниження розрахунку податків; максимізації винагород керівному складу; необґрунтованого залучення кредитів; заохочення інвесторів тощо.

16. Одним із кардинально важливих напрямів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління в Україні доцільно визнати імплементацію стратегічного обліку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баланенко Ю., Стецюк М. Вектори ідентифікації суб'єктів корпоративного управління в Україні. Освіта, наука, бізнес, енергетичні технології: сучасний стан, проблеми та перспективи: матеріали XIII Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 31 травня 2024 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2024. С. 14-15.
2. Беляневич О. Корпоративне управління за законодавством України: теоретико-прикладні проблеми: монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Бурчака НАПрН України, 2017. 320 с.
3. Белова І., Гомотюк А., Ярощук О. Цифрова трансформація управлінських та бізнес-процесів в Україні під час воєнного стану. Економічний аналіз. 2024. Том 34. № 1. С. 42-52.
4. Бруханський Р. Ф. Параметри розвитку корпоративної стратегічної обліково-аналітичної системи підприємства. Облік і фінанси. 2020. № 1 (87). С. 13-19. DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-1\(87\)-13-19](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-1(87)-13-19)
5. Бруханський Р. Ф. Оптимізація процесу нарахування і виплати дивідендів у сільськогосподарських підприємствах України. Інноваційна економіка. 2010. Випуск 5 (19). С. 220-224.
6. Бруханський Р. Ф. Стратегічна парадигма управлінського обліку. Інтеграційна система освіти, науки і виробництва в сучасному інформаційному просторі : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. 31 травн. 2018 р. Тернопіль : Крок, 2018. С. 79-81.
7. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень і викладання облікових дисциплін : навчально-методичний посібник для студентів спеціальності „Облік і оподаткування”. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 174 с.
8. Бруханський Р. Ф. Зовнішнє середовище підприємства в якості предмету бухгалтерського обліку // Економічний дискурс: міжнародний збірник наукових праць. 2014. Вип. 3. С. 87-90.
9. Васильчук І.П. Сутність та ознаки корпорацій: теоретичний аспект. Наукові записки НУ “Острозька академія”. Економіка. 2013. Вип. 23. С. 205-209.

10. Господарський кодекс України : Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. Редакція від 03.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
11. Довга В. Доцільність додаткового розкриття інформації у корпоративній звітності в умовах глобалізації. Наука і бізнес: проблеми, перспективи та інновації в умовах воєнного стану: матеріали X Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 10 листопада 2022 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2022. С. 53.
12. Завитій Ольга, Белова Ірина. Процес управління інноваційним розвитком як об'єкт обліку і аналізу. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації 2022. Вип. 1-2. С. 22-28.
13. Звір Б., Монастирський Я. Особливості конфігурації систем корпоративного управління. Освіта, наука, бізнес, енергетичні технології: сучасний стан, проблеми та перспективи: м-ли XIII Національної наук.-практ. конференції [Тернопіль, 31 травня 2024 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2024. С. 7-8.
14. Ільчук С. Аналіз проблемних аспектів використання креативного обліку в корпораціях. Інноваційний розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах воєнного стану: матеріали VII Національної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених [Тернопіль, 20 травня 2022 р.]. Тернопіль: Вектор, 2022. С. 20-21.
15. Кравчук К. Ідентифікація корпоративного управління в Україні. Розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів: матеріали V Національної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених [Тернопіль, 12 жовтня 2021 р.]. Тернопіль: Вектор, 2021. С.10.
16. Кузіна Р. В. Корпоративний облік і звітність в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку: Монографія. Херсон: Грінь Д. С., 2015. С. 416.
17. Максимчук Г. Визначення об'єкта корпоративного управління. Розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля: м-ли V Національної наук.-практ. конф. [Тернопіль, 12 жовтня 2021 р.]. Тернопіль: Вектор, 2021. С.12-13.
18. Павлов В.І., Мишко О.А. Корпоративне управління в акціонерних товариствах: Монографія. Луцьк: Надстир'я, Рівне: НУВГП, 2006. 180 с.

19. Пилипенко Л. М. Підприємницькі структури цифрової економіки та проблеми оцінювання ефективності їхньої діяльності. *Фінанси України*. 2021. № 1. С. 103-116.
20. Пилипенко Л. М. Підходи до забезпечення якості облікової інформації. *Економічний простір*. 2018. № 130. С. 168-176.
21. Пісковець І. Нормативно-правові аспекти корпорацій в Україні. Розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля: м-ли V Національної наук.-практ. конференції [Тернопіль, 12 жовтня 2021 р.]. Тернопіль: Вектор, 2021. С.30-31.
22. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. (у редакції наказу МФУ № 1591 від 09.12.2011 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>
23. Попчук Д. Історичні аспекти розвитку обліково-аналітичного забезпечення системи корпоративного управління. Розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів: матеріали V Національної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених [Тернопіль, 12 жовтня 2021 р.]. Тернопіль: Вектор, 2021. С.50-51.
24. Посохов І.М. Дослідження категорії корпорація і сутності корпорації. *Вісник ХПІ*. 2012. № 16. С. 3-12.
25. Принципи корпоративного управління G20/ОЭСР. Paris: OECD Publishing, 2016. 72 с.
26. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
27. Пуцентейло П., Довбуш А., Бінчаровська Т., Гомотюк В. Сучасні технології бізнес-аналітики як інструмент для підвищення бізнес-комунікацій компанії. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. Випуск 1-2. С. 29-40.
28. Пуцентейло П.Р., Гуменюк О.О. Інформаційне забезпечення аналітичної діяльності в управлінні підприємством. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Випуск 1-2. С. 74-82.

29. Радіонова Н. Й. Особливості обліку та фінансової звітності транснаціональних корпорацій. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2023. № 6 (74). С. 116-120.
30. Савінова В.М. Проблемні питання використання терміна «корпорація» в господарському праві України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. 2015. Вип. 2. Том 2. С. 23-27.
31. Сергеева Л. Перші еволюційні віхи складання балансу корпораціями. Розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів: м-ли V Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 12 жовтня 2021 р.]. Тернопіль: Вектор, 2021. С.59-60.
32. Скумін А. Обліково-аналітичне забезпечення корпоративних структур. Розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів: м-ли V Національної наук.-практ. конференції [Тернопіль, 12 жовтня 2021 р.]. Тернопіль: Вектор, 2021. С.62-63.
33. Царук В. Ю. Історичні засади розвитку бухгалтерського обліку як елемента системи корпоративного управління. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 15-25. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2019.01.015>
34. Царук В. Ю. Еволюція облікової системи під впливом міжнародних практик корпоративного управління. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2021. Випуск 3-4. С. 33-39. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2021.03-04.033>
35. Царук В. Ю. Сутність корпоративного управління: облікові аспекти. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2018. Випуск 3-4. С. 92-100.
36. Царук В. Ю. Креативні облікові практики в корпоративних структурах. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 3-4. С. 37-45. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2019.03.037>
37. Чорна Неля, Вандяк Анастасія. Моделі корпоративного управління. Наука і бізнес: проблеми, перспективи та інновації в умовах воєнного стану: матеріали

X Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 10 листопада 2022 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2022. С. 31-32.

38. Чорна Неля, Вандяк Анастасія. Об'єктивні передумови інноваційного розвитку підприємств в Україні. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2023. Випуск 1-2. С. 28-37. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2023.01-02.029>

39. Шкуратьок А. Вітчизняна і світова специфіка корпоративного управління. Розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів: м-ли V Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 12 жовтня 2021 р.]. Тернопіль: Вектор, 2021. С.16-17.

40. Ярошук О. В. Корпоративний контроль бізнесу та його захист від ворожого поглинання. Український журнал прикладної економіки. 2016. № 5. С. 100-108.

41. Ярошук О., Белова І. Технологія блокчейн в бухгалтерському обліку та аудиті. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Вип. 3-4. С. 28-44.

42. Brukhanskyi R. F., & Spilnyk I. V. (2019). Crypto assets in the system of accounting and reporting. The Problems of Economy, 2, 145-156. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-145-156>

43. CGN Global Governance Principles. International Corporate Governance Network. 5th ed. 2017. 36 p.

44. Code of corporate governance for publicly listed companies. SEC, 2016. 42 p.

45. Commonsense principles of corporate governance. URL: <https://www.governanceprinciples.org/>

46. Fernando A. C. Corporate Governance: Principles, Policies and Practices. 2 ed. New Delhi: Pearson Education India, 2012. 580 p.

47. Principles of Corporate Governance. URL: <https://corpgov.law.harvard.edu/2016/09/08/principles-of-corporate-governance/>

48. The financial aspects of corporate governance. London: The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance and Gee and Co. Ltd, 1992. 90 p.

49. Transparency in corporate reporting in Ukraine: Private and State-Owned Enterprises. Kyiv: Transparency International Ukraine. 56 p.
50. Williams J.J., Seaman A.E. The Clute Institute Does More Corporate Governance Enhance Managerial Performance? CFO Perceptions And The Role Of Mindfulness. The Journal of Applied Business Research. 2014. Vol. 30, Number 4. P. 989-1002.